

Orchester der KlangVerwaltung Chorgemeinschaft Neubeuern

Enoch zu Guttenberg dirigent Susanne Bernhard sopraan

Gerhild Romberger mezzosopraan Alfred Kim tenor Yorck Felix Speer bariton

Giuseppe Verdi 1813-1901

Messa da Requiem (1874)

voor sopraan, alt, tenor, bas, koor en orkest

Requiem aeternam

Dies irae

Tuba mirum

Liber scriptus

Quid sum miser

Rex tremendae

Recordare

Ingemisco

Confutatis

Lacrymosa

Offertorium

Sanctus

Agnus Dei

Lux aeterna

Libera me

Er is geen pauze. Einde concert ca. 21.45 uur

Dit concert wordt opgenomen door de KRO en op vrijdag
31 juli tussen 13.00 en 16.00 uur uitgezonden op Radio 4.
Kijk voor meer informatie op www.radio4.nl

Toelichting

Een dodenmis in operastijl

In 1869 componeerde Giuseppe Verdi met twaalf andere componisten een dodenmis voor hun overleden collega Gioacchino Rossini. De première van deze *Messa per Rossini* werd afgelast en zou pas ruim een eeuw later, in 1988, plaatsvinden. Uit bewondering voor de in 1873 overleden schrijver Alessandro Manzoni besloot Verdi in zijn eentje een dodenmis te componeren. Zijn roem als operacomponist had hij reeds gevestigd met *Rigoletto*, *Il trovatore*, *La traviata*, en zeker met het in Cairo opgevoerde megaspektakel *Aida*. Verdi's succesvolle muzikale taal was die van de opera en omdat het geen opdracht voor de katholieke kerk betrof, ontbrak de noodzaak zijn **Messa da Requiem** voor Manzoni in een andere stijl te componeren. Verdi zelf dirigeerde de première op 22 mei 1874 in de San Marco van Milaan, en na drie uitvoeringen in de Scala volgde een tournee door Europa.

Hemelse sferen

Het Requiem aeternam, de bede om eeuwige rust voor de doden, opent in een sfeer van geladen rust. Het koor heft een krachtige hymne aan, die tot rust komt in de terugkerende muziek van de opening. De bede om eeuwig licht mondt uit in een geweldige climax, waarna de solisten met lange vocale lijnen (Kyrie) Vader en Zoon smeken om medelijden. Het koor en orkest besluiten het openingsdeel in hemelse sferen. De idylle wordt verstoord door de beukende opening van het Dies irae, voor Verdi de essentie van de dodenmis. Het koor kondigt de Dag des Oordeels aan, sidderend voor wat de gestorvenen te wachten staat. De doden worden met trompetgeschal uit hun graven gewekt (Tuba mirum). De muziek staat haast stil als de bas leven en dood in handen van de Schepper legt (Mors stupebit). Het oordeel is aanstaande, en met dramatische uithalen slaat de alt het boek der zonden open (Liber scriptus). Het koor herhaalt dat deze dag vol wraak is: geen zondaar zal zijn straf ontlopen. Vol medelijden bezingen sopraan en tenor de mens die zijn vonnis afwacht (Quid sum miser), en alle solisten trachten de hemelse koning tot medelijden te bewegen (Rex tremendae). Dan volgt een deel waarin sopraan en alt een oase van lyrische rust brengen, vol vertrouwen in de mildheid van Jezus (Recordare). De tenor treft dezelfde troostende sfeer als hij Gods vergevingsgezindheid roemt (Ingemisco), waarna de bas terugkeert naar de realiteit van de noodlottige dag (Confutatis). Het koor breekt zonder mededogen in: het oordeel zal worden geveld, en de zangers bewenen het onvermijdelijke (Lacrymosa).

Nogmaals genieten van een groots koorwerk?

Johannette Zomer (sopraan), Thomas Oliemans (bariton), Rotterdams
Kamerorkest en Nederlands Concertkoor o.i.v. Conrad van Alphen:
30 augustus, 20.15 uur, Grote Zaal

Op 30 augustus staan het Nederlands Concertkoor en de solisten
Johannette Zomer en Thomas Oliemans op het podium van de Grote Zaal
om het *Requiem* van Fauré voor u ten gehore te brengen.

Kaarten zijn te koop aan de kassa (open van 10.00 tot 19.00 uur), via
de website www.robecozomerconcerten.nl of telefonisch via de Robeco
Zomerconcertlijn: 0900-8012 (tussen 10.00 en 17.00 uur).

Het eeuwige licht

In het Offertorium richt de mens zich direct tot Jezus, en het koor zwijgt. Een stijgende melodie vanuit de lage strijkers verklankt een voor de menselijke ziel mogelijke hemelvaart, maar de doorlopende melodie buigt weer naar beneden. Boven donkere orkestklanken zingen de solisten over de duisternis van de hel, waarna sopraan en soloviool de komst van aartsengel Michaël aankondigen. In ijle hoogte bezingt de tenor de offers en gebeden die de mens zal brengen, en aan het einde van het Offertorium laat Verdi horen hoe eeuwig licht in muziek kan klinken.

Koor en trompetten voltrekken in het Sanctus de drievoudige heiligverklaring van God, waarna koor en orkest in feestelijke stemming de komst van zijn Zoon op aarde vieren. Meestal treffen componisten in het Agnus Dei een sombere toon, omdat Jezus hier wordt voorgesteld als het Lam dat voor de zondige mensheid is geofferd. Verdi echter schrijft een gedragen maar optimistische melodie voor sopraan en alt, eenstemmig overgenomen door het koor, waarmee de eeuwige rust voor de van zonde verschoonde mens wordt voorgesteld. De strijkers klimmen tot hemelse hoogte voor de opening van het Lux aeterna, dat vol optimistisch verlangen bij de sopraan begint, maar somber gestemd raakt als de bas om eeuwige rust vraagt. De somberheid wordt verdreven, en een ijle dwarsfluit wijst naar het eeuwige licht. De sopraan begint het Libera me met een heftige bede om verlossing van de verschrikkingen van de dood. Het koor herhaalt het beukende Dies irae, de verstilde opening van het Requiem aeternam klinkt opnieuw, en in een razende fuga roept nu ook het koor op tot verlossing. Het verstilde slot suggereert eeuwige rust, maar het sinistere koor doet vermoeden dat Verdi niet vertrouwd op een paradijselijk vervolg van het aardse bestaan.

Arjan van Dijk

Summary

Giuseppe Verdi composed his **Messa da Requiem** for the author Alessandro Manzoni, who had died in 1873. Already famous for his operas, Verdi was not bound by religious motives or strictures and was thus able to simply preserve his operatic style for the *Requiem*. He conducted the premiere in Milan in 1874.

The Requiem aeternam opens in a mood of resignation. The prayer for eternal rest and light leads to an enormous climax; in the Kyrie, the believer begs the Father and Son for mercy.

The crashing opening of the Dies irae announces the coming of the Day of Judgement. Trumpet calls in Tuba mirum rouse the dead from their graves, and the fate over life and death is given to the Creator in Mors stupebit. Liber scriptus dramatically opens the book of sins, and Quid sum miser expresses compassion for mankind as he is judged. Rex tremendae appeals to the heavenly king for leniency; Recordare places one's trust in Jesus; and Ingemisco praises God's forgiveness. Confutatis recalls the reality of Fate, and Lacrymosa bemoans the inevitable verdict.

The Offertorio turns to Jesus. An ascending melody suggests the ascension, after which Hell is described against a background of dark orchestral timbres. Light returns with the archangel Michael, and prayers and offerings are presented in the upper vocal registers.

The Sanctus celebrates the coming of God's Son on earth. The Agnus Dei offers a stately but optimistic melody for the absolution of mankind's sins. Lux aeterna begins optimistically, but becomes sombre at the prayer for eternal rest: finally a delicate flute points to eternal light. The Libera me is a passionate appeal for salvation from the terrors of death. The Dies irae returns in all its fury, as does the hushed opening of the Requiem aeterna. A vigorous choral fugue calls for salvation. The muted ending suggests eternal rest, but the sinister-sounding choir betrays Verdi's misgivings as to the existence of Paradise.

Translation Jonathan Reeder